

KATARZYNA FUKSA

**PARAFIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY
MATKI KOŚCIOŁA
NA EALINGU W LONDYNIE W LATACH 1950-2000
(cz. II)**

Na terenie Polskiego Ośrodka Katolickiego na Ealingu działało w ciągu pięćdziesięciu lat jego istnienia łącznie ponad czterdzieści grup parafialnych (liturgicznych, modlitewnych, charytatywnych, kulturalnych, towarzyskich, sportowych) i organizacji społecznych (kombatanckich, oświatowych, wychowawczych)¹. Zakres ich działalności i jakość oddziaływania na życie parafii był zróżnicowany i zależał od charakteru i żywotności danej grupy.

Spośród grup o charakterze modlitewno-formacyjnym największą liczbę członków (głównie dorosłych) skupiały dwie, obydwie zaliczane do ruchów odnowy posoborowej w Kościele: Odnowa w Duchu Świętym i Ruch Światło-Życie.

Początki polskiej grupy Odnowy w Duchu Świętym w Londynie sięgają lat siedemdziesiątych, gdy Polacy zaczęli uczestniczyć w spotkaniach angielskiej wspólnoty „Charismatic Renewal Group” w katedrze westminsterskiej. W 1986 roku grupę nazwano oficjalnie „Polish Group”. Utrzymywała ona kontakty z ks. Mirosławem Nowosielskim, ks. Andrzejem Grewkowiczem, ks. Józefem Kozłowskim i ks. Franciszkiem Blachnickim. Na początku lat dziewięćdziesiątych polska grupa usamodzielniała się, a nowy etap

Dr KATARZYNA FUKSA – teolog i muzykolog, organistka i dyrygent chóru Schola Cantorum w parafii Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła w Londynie.

¹ Zob. K. F u k s a, *Parafia Najświętszej Maryi Panny. Matki Kościoła na Ealingu w Londynie w latach 1950-2000 (cz. I)*, „Studia Polonijne” 29(2008), s. 105-137.

w życiu wspólnoty wyznaczyły rekolekcje przeprowadzone w 1995 roku przez ks. Grewkowicza. Opiekunem wspólnoty został ks. Bogdan Zieliński².

W maju 1985 roku w Zjeździe Instytutu Polskiego Akcji Katolickiej w Londynie uczestniczył ks. Franciszek Blachnicki, który przedstawił w referacie działalność Ruchu Światło-Życie w Polsce i w Niemczech. Po Zjeździe, na zorganizowanym w domu państwa Anieli i Olgierda Stepanów (członków i działaczy IPAK-u) spotkaniu z udziałem ks. Blachnickiego i kilkunastu osób z parafii, zapadła decyzja o stworzeniu na Ealingu grupy modlitewnej na wzór grup oazowych w kraju i w Niemczech. Inicjatywa została przyjęta przez proboszcza ks. Pawła Jasińskiego. Opiekunami grupy byli kolejno: ks. Maciej Zachara, ks. Bogdan Zieliński, ks. Kazimierz Jankiewicz, ks. Mariusz Jarząbek, ks. Mirosław Śleđziński i ks. Tadeusz Wyszomierski (od 2009 roku). Spotkania odbywały się co dwa tygodnie w domach prywatnych. Głównymi ich organizatorami byli do połowy lat dziewięćdziesiątych państwo Stepanowie, a następnie Danuta i Janusz Paszkiewiczowie. Uczestnicy brali również udział w letnich rekolekcjach w Carlsbergu lub w Krościenku nad Dunajcem³.

Do grup szczególnie zaangażowanych w organizację uroczystości i świąt liturgicznych, obchodów rocznic narodowych, jubileuszy, spotkań towarzyskich i akcji charytatywnych w parafii należały: Sodaliczka Mariańska, Sekcja Wzajemnej Pomocy, Młodzieżowy Klub „Millenium”, Krąg Wiedzy Religijnej, Stowarzyszenie Polskich Kombatantów – Koło nr 4 Ealing i Harcerstwo⁴.

² Po roku 2000 asystentami kościelnymi wspólnoty z ramienia parafii byli: ks. Mariusz Jarząbek (2001-2003), ks. Paweł Nawalaniec (2003-2009) i ks. Mateusz Turkowski (od roku 2009), zob. M. M a z u r e k, *Ożywieni do głębszej wiary. Rozmowa z ks. Mariuszem Jarząbkiem*, „Gazeta Niedzielną” 19 V 2002, s. 5.

³ Archiwum Prywatne Autora [dalej cyt.: APA], A. S t e p a n, *Grupa modlitewna Światło-Życie na Ealingu*, Londyn XII 2009, rkps.

⁴ Poniższe omówienie dotyczy okresu do około lat 1995-1998. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych aktywność wcześniej wymienionych grup na terenie parafii zmniejszyła się. Miejsce Klubu „Millenium” zajął w 1997 roku Klub „Ananas” (dla młodzieży gimnazjalnej). Młodzież z Polski spotykała się od roku 1992 w ramach tzw. Grupy Środowej. W 2011 roku, obok Rady Ekonomiczno-Administracyjnej i Rady Duszpasterskiej, przy parafii na Ealingu działały następujące grupy: liturgiczne (ministranci, lektorzy, nadzwyczajni szafarze Komunii świętej, chór „Schola Cantorum”, młodzieżowy zespół wokalnie-instrumentalny, schola dziecięca, grupa dekoracyjna, grupa układania kwiatów, grupa odpowiedzialna za bieliznę ołtarzową i szaty liturgiczne); modlitewne i formacyjne (Droga Neokatechumenalna – 3 wspólnoty, Odnowa w Duchu Świętym, Sodaliczka Mariańska, Grupa Światło-Życie, Bractwo Niepokalanego Poczęcia NMP, grupa modlitewna rodziców, grupa Medjugorie, Krąg Biblijny, grupa młodzieży gimnazjalnej „Oaza”, grupy Żywego Różańca, Teams of Our Lady – grupy formacyjne małżonków, Grupa „Młodych Dorosłych”, Harcerstwo), grupy wsparcia (AA – Anonimowi

Sodalicję Mariańską pw. Najświętszej Maryi Panny Wniebowziętej i pod patronatem św. Jadwigi założył na Ealingu w 1952 roku ks. Henryk Kornacki, ówczesny proboszcz parafii⁵. Czternaście sodalisek, z pełniącą obowiązki prezeski Stefanią Haliną Pudłowską-Plesnerową, rozpoczęło regularne, comiesięczne sobotnie spotkania w domu sióstr zmartwychwstańek, poprzedzone uczestnictwem we mszy św. pod przewodnictwem ks. moderatora, aby w myśl statutow Ruchu pracować nad formacją i pogłębianiem życia wewnętrznego, a jednocześnie rozwijać działalność apostołską⁶.

Pragnienie pogłębiania wiedzy zaowocowało utworzeniem w 1954 roku „skrzynki pytań na tematy religijne” oraz samodzielnym przygotowywaniem przez sodaliski referatów o tematyce religijnej, m.in. na temat kultu Matki Bożej, przykazań, ofiary mszy św. itp.⁷ 28 października 1956 powstała w ramach Sodalicji Sekcja Wiedzy Religijnej i Referatowej, która rozpoczęła

Alkoholicy, Grupy Rodzinne Al-Anon, DDA/DDD – Dorosłe Dzieci Alkoholików/Dorosłe Dzieci Dysfunkcyjne, AN – Anonimowi Narkomani, AH – Anonimowi Hazardziści, SLAA – Anonimowi Uzależnieni od Seksu i Miłości) i inne (Sekcja Wzajemnej Pomocy, kiosk „Veritas”, Zespół Pieśni i Tańca „Żywiec” (sekcja dorosłych i dzieci), grupa licząca „tace”, grupa kroniki parafialnej, grupa biblioteczna, Londyńska Szkoła Pomagania, Grupa „Rozwój osobisty”, grupa odpowiedzialnych za kurs przedmałżeński), zob. „Biuletyn Parafialny Parafii NMP Matki Kościoła na Ealingu” [dalej cyt.: BP] 25 XII 2011 [wydanie świąteczne].

⁵ W spotkaniu organizacyjnym, które odbyło się w ogrodzie domu sióstr zmartwychwstańek przy Gunnersbury Avenue, udział wzięli m.in.: gen. Józef Haller i jezuita, o. Wacław Kołodziejczyk, APA. *Sodalicja Mariańska Ealing-Londyn. W służbie Bogu i Człowiekowi 1952-1977*, [8 maja 1977], [Jednodniówka], s. 6.

⁶ Według wspomnień Urszuli Goltz, duże znaczenie dla formacji duchowej przebywających na obczyźnie sodalisek miały słowa arcybiskupa Józefa Bilczewskiego: „Z dziejów minionej sławy naszego Narodu zrozumiemy, iż Pan Bóg złączył losy nasze i zależnymi je uczynił od stopnia czci, jaką oddawać będziemy Najświętszej Pannie, Królowej Korony Polski”, cyt. za: *Sodalicja Mariańska Ealing*, s. 6. Funkcję prezesek Sodalicji Mariańskiej na Ealingu w latach 1952-2000 pełniły: Stefania Halina Pudłowska-Plesnerowa, Stefania Nałęcz-Korzeniowska, Józefa Kruk-Bednorzowa, Maria Wojakowska i Aniela Stepan. Asystentami kościelnymi byli kolejno: ks. Henryk Kornacki, ks. Tadeusz Urbański, ks. Marian Walczak, ks. Władysław Honkisz, ks. Julian Chróściewski, ks. Aleksander Perz, ks. Aleksander Karpiński, ks. Tadeusz Wyszomierski i ks. Andrzej Gowkielewicz. Liczba członkiń nie przekraczała trzydziestu osób, APA, *Sodalicja Mariańska Ealing*, s. 6; M. W o j a k o w s k a, *Sodalicja Mariańska na Ealingu*, w: *Informator Wspólnoty Polskiej przy Parafii Najświętszej Marii Panny Matki Kościoła na Ealingu*, opr. Z. Scicińska, K. Janota-Bzowska, Londyn 1987, s. 11; Archiwum Parafii Ealing [dalej cyt.: APE], Skład Zarządu 1997-1998, [mps], Teczka: *Zebrania Zarządu 1989-2000; Wspólnoty działające na terenie Parafii Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła. Informator 1997*, Londyn 1997, s. 10; J. K r u k - B e d n o r z o w a, A. S t e p a n, *Sodalicja Mariańska*, w: *Polska Katolicka Wspólnota Ealing Londyn. Złoty Jubileusz 1950-2000*, red. B. Mordas [i in.], Londyn 2001, s. 67.

⁷ *Sodalicja Mariańska Ealing*, s. 7.

współpracę z Polskim Katolickim Stowarzyszeniem Uniwersyteckim „Veritas”. Kierowniczką sekcji została Wanda Kujawska. W styczniu 1957 roku cykl wykładów pt. „Katechizm dla dorosłych” rozpoczął jezuita, o. Tadeusz Sporny. Wykłady odbywały się w domach prywatnych, a po nabyciu domu przy 6 Mount Avenue – w sali parafialnej. Z chwilą objęcia parafii przez Zgromadzenie Księży Marianów, wykłady wiedzy religijnej dla Sodalicji przemieniły się w roku 1966 w Kurs Wiedzy Religijnej, prowadzony przez ks. Jerzego Mirewicza dla całej wspólnoty parafialnej⁸. Pod kierownictwem ówczesnego asystenta Sodalicji, ks. Juliana Chróściechowskiego, w 1966 roku opracowany został program szkoleniowy na podstawie uchwał Soboru Watykańskiego II. Od 1974 roku, z inicjatywy ks. Aleksandra Perza, pracę formacyjną oparto na modlitewnym rozważaniu i wyjaśnianiu Ogólnych Zasad Sodalicji Mariańskich, a także na czytaniu i komentowaniu księgi *Dziejów Apostolskich*, zakończonym w 1977 roku⁹. Rozważanie tekstów Pisma Świętego stało się stałym elementem spotkań sodalicyjnych. W ramach Sodalicji działała Róża Różańcowa, a także Sekcja Eucharystyczna – przekształcona w 1964 roku w Sodalicję Młodych, która istniała do 1968 roku¹⁰. Sodalisci pośredniczyły w rozprowadzaniu miesięcznych Intencji Papieskich, wydawanych przez grupę Apostolstwa Modlitwy w parafii ojców jezuitów na Willesden. Z ich inicjatywy w każdy pierwszy czwartek miesiąca odprawiana była także Godzina św. przed Najświętszym Sakramentem¹¹.

⁸ Początkowo na kursy zapraszano różnych prelegentów, np. w ramach kursu w roku 1968/69 referat wygłosił ks. prof. Edward Dąbrowski, „Wiadomości Wiceprowincji [od 1969 – Prowincji] NMP Matki Miłosierdzia w Wielkiej Brytanii” [dalej cyt.: WPWB] 2(1968), nr 2, s. 30. Na comiesięcznych spotkaniach Sodalicji w dalszym ciągu wygłaszane były referaty. Dotyczyły one m.in.: ustaw sodalicyjnych, cnót chrześcijańskich, roli Ducha Świętego, życia Jezusa, historii Kościoła, tamże, s. 7.

⁹ W 1977 roku Sodalicja Mariańska na Ealingu obchodziła uroczystość 25-lecie istnienia i działalności. Główne uroczystości odbyły się w dniu 8 maja, „Duszpasterz Polski Zagranicą” 29(1978), nr 3, s. 361.

¹⁰ Sodalicja Młodych (licząca 12 członków i 8 kandydatów) zaangażowana była w pracę z ludźmi samotnymi, w organizację akademii z okazji święta Chrystusa Króla (w roku 1964 i 1966) oraz zabaw tanecznych dla młodzieży szkolnej, J. K r u k - B e d n o r z o w a, *Działalność charytatywna*, w: *Sodalicja Mariańska Ealing*, s. 9, 11; APA, *Ogłoszenia Parafialne. Parafia: Londyn-Ealing*, 6, Mount Avenue W.5. [7 VI 1964 – 5 XI 1967], [rkps, od 22 V 1966 mps], [dalej cyt.: OPar] 18 X 1964, 11 VII 1965; *Z życia Sodalicji*, „Sodalis Marianus” 18(1964), nr 12, s. 25-26.

¹¹ Zwolennikiem i propagatorem odprawiania Godziny św. jako nabożeństwa wynagradzającego za zniewagi wyrządzone Jezusowi ukrytemu w Eucharystii, był ks. Aleksander Perz (ur. 24 października 1909 w Lipinach, zm. 20 maja 1978 w Londynie), marianin, moderator Sodalicji w latach 1970-1978. Według relacji J. Kruk-Bednarzowej, w czasie pobytu w szpitalu

Równoległe z formacją duchową Sodaliczja Mariańska na Ealingu czynnie angażowała się w życie parafialne i w pracę charytatywną. W roku 1958, na prośbę ks. Tadeusza Urbańskiego, Sodaliczja urządziła pierwszy parafialny obchód święta Chrystusa Króla, połączony z akademią, w której udział brały dzieci rodzin sodalicyjnych. W dniu 15 sierpnia 1964 roku grupa z Ealingu zorganizowała parafialną pielgrzymkę do parafii Matki Bożej Miłosierdzia na Willesden, gdzie w kaplicy znajdował się obraz Matki Bożej Częstochowskiej¹². Szczególnie uroczysty charakter miała akademie milenijna, przygotowana przez sodaliskie 9 października 1966 roku w Ealing Town Hall z potrójnej okazji: święta Chrystusa Króla, oddania hołdu Matce Bożej na progu Nowego Tysiąclecia oraz Światowego Dnia Sodaliczji Mariańskiej. Po raz pierwszy w dziejach Ealingu katolicka msza została w tym dniu odprawiona w sali Victoria, w Ratuszu¹³.

Pracę charytatywną grupy zapoczątkowało wysłanie do Polski w 1953 roku paczek z lekarstwami, żywnością i odzieżą. Od tamtej pory Sodaliczja na Ealingu regularnie urządzała po niedzielnych mszach (przynajmniej dwa razy do roku, w tym raz w Tygodniu Miłosierdzia) zbiórki pieniężne, z których dochód przeznaczony był na budowę i wyposażenie kościołów, na potrzeby seminariów duchownych, domów opieki społecznej i domów dziecka. Sodaliski włączyły się w akcję zbierania kapsli od butelek na mleko (ogłoszonej przez angielski Komitet Pomocy dla Ociemniałych) i zużytych znaczków pocztowych (wysyłanych do centrali misyjnej w Chicago). Pomocą finansową obejmowały również polskich misjonarzy, zwłaszcza w Birmie, Burundii, Indiach, Izraelu, Kamerunie, Nowej Gwinei, Tanzanii, Zambii, na Filipinach, a także na Białorusi, Ukrainie i w Kazachstanie. Z inicjatywy Sodaliczji, w latach 1967-1977 wysłano do krajów Trzeciego Świata prawie 15 tys. bandaży przygotowanych przez rezydentki domu Kolbe House i członków Klubu Obiadowego¹⁴. Aby zdobyć środki finansowe, Sodaliczja urządzała również

w 1977 roku, po wysłuchaniu sprawozdania z obchodów 25-lecia Sodaliczji na Ealingu, ks. A. Perz pobłogosławił pracę sodalisek, mówiąc: „Nie żał mi niczego w tym życiu, ale żał mi, że nie będę już mógł pracować dla Sodaliczji”, cyt. za: J. K r u k - B e d n a r z o w a, *Ukryty święty*, „Wiadomości Polskiego Ośrodka Katolickiego na Ealingu” [dalej cyt.: WPOK] 1978, nr 24, s. 8; por. XAJ, *Śp. Ks. Aleksander Perz. Marianin*, „Gazeta Niedzielną” 11 VI 1978, s. 2.

¹² OPar 9 VIII 1964.

¹³ K r u k - B e d n o r z o w a, *Działalność charytatywna*, s. 9; OPar 16 X 1966.

¹⁴ Tamże, s. 10.

w parafii kiermasze świąteczne, bazyliki wiosenne i jesienne, tomboly, wyprzedaje odzież – tzw. *jumble sales*.

Na prośbę ks. Władysława Honkisa, w 1968 roku Sodalicja poszerzyła swoją działalność o opiekę nad ludźmi samotnymi, a także nad chorymi w szpitalach i domach prywatnych. 14 stycznia odbyło się pierwsze „Spotkanie dla samotnych”, połączone z obiadem, w którym uczestniczyło około 50 osób¹⁵. Od tej pory Sodalicja regularnie organizowała w każdą trzecią niedzielę miesiąca spotkanie dla osób samotnych i chorych, przygotowując z tej okazji – przy pomocy innych grup parafialnych – krótkie inscenizacje, koncerty, spotkania z ciekawymi ludźmi, pokazy przeźroczy itp. Inną formą opieki nad chorymi i samotnymi było urządzenie dla nich tzw. opłatka i św. Mikołaja w okresie Bożego Narodzenia oraz „święconego” w okresie wielkanocnym¹⁶. W 1974 roku działalność charytatywną na terenie parafii przejęły częściowo siostry zmartwychwstanki¹⁷.

W 1980 roku, z działającej przy parafii od początku jej istnienia i prowadzonej przez wiele lat przez Marię Baworowską sekcji charytatywnej, wyłonila się siedemnastoosobowa grupa osób, które utworzyły tzw. Sekcję Wzajemnej Pomocy. Kierowniczką sekcji została Alina Dadlez¹⁸. Głównym celem sekcji była pomoc siostrze zmartwychwstankom w opiece nad osobami starszymi, chorymi i samotnymi, głównie poprzez odwiedziny w domach prywatnych, domach opieki społecznej i w szpitalach, a także przez załatwianie sprawunków i koniecznych spraw urzędowych oraz przywożenie chorych na parafialne uroczystości i spotkania¹⁹. Sekcja Wzajemnej Pomocy pomagała siostrze przy urządzeniu corocznej Wigilii dla samotnych w dniu 23 grudnia, wspólnie z harcerzami i Sodalicją Mariańską organizowała także w październiku, w Tygodniu Miłosierdzia, coroczny Parafialny Dzień Chorych²⁰. Sekcja urządzała dla swoich podopiecznych wycieczki autokarowe, a także kiermasze i *jumble sales*. Przykładowo – dochód z kiermaszu zorgani-

¹⁵ Tamże, s. 9.

¹⁶ *Sodalicja Mariańska*, WPOK 1977/78, nr 23, s. 7; 1973, nr 9, s. 9; 1974, nr 13, s. 7; 1979, nr 26, s. 17; 1979, nr 27, s. 17.

¹⁷ J. K r u k - B e d n o r z o w a, M. W o j a k o w s k a, *Sprawozdanie Sodalicji Mariańskiej na Ealingu za rok 1974*, WPOK 1975, nr 17, s. 8; APA, *Jednodniówka Sodalicji Mariańskiej Ealing-Londyn z okazji 40-lecia 1952-1992*, Londyn 1992, [mps].

¹⁸ W latach 1980-2000 Sekcji Wzajemnej Pomocy przewodniczyły: Alina Dadlez, Róża Markowska, Teresa Sibley i Ewa Chodźko-Zajko; E. C h o d ź k o - Z a j k o, *Sekcja charytatywna / Sekcja wzajemnej pomocy*, w: *Polska Katolicka Wspólnota*, s. 68.

¹⁹ *Sekcja Wzajemnej Pomocy*, WPOK 1990, nr 2, s. 18.

²⁰ BP 15 X 1989.

wanego w budynku i w ogrodzie Polskiego Ośrodka Katolickiego (POK) w dniu 30 czerwca 1985 roku (z udziałem harcerzy i Młodzieżowego Klubu „Millenium”) został w całości przekazany na Fundusz Kupna Kościoła, zaś pieniądze uzyskane z kiermaszu urządzonego 28 października 1989 roku przeznaczono na prowadzoną przez „Gazetę Niedzielną” Akcję Miłosierdzia. Z kolei dochód z majowego kiermaszu w roku 1990 przekazany został na domy św. Brata Alberta w Polsce²¹. Sekcja Wzajemnej Pomocy stała się także głównym organizatorem niedzielnych podwieczorków dla osób samotnych, w ramach których urządzano „św. Mikołaja”, koncerty chórów, loterie, występy folklorystyczne, inscenizacje jasełek, recitale itp.²² Członkowie Sekcji utrzymywali również kontakt i współpracowali z lokalnymi organizacjami charytatywnymi: z Towarzystwem Pomocy Polakom oraz z organizacjami: „Age Concern” i „Social Services”²³.

Jedną z najprężniej działających grup na terenie parafii był Młodzieżowy Klub „Millenium”. Początki zorganizowanej grupy młodzieżowej przy ośrodku parafialnym na Ealingu sięgają października 1964 roku, gdy z inicjatywy Celiny Juhre w sali domu parafialnego rozpoczęły się cotygodniowe, sobotnie spotkania dla młodzieży²⁴. Towarzyszyły im pogadanki, dyskusje, poczęstunek i tańce²⁵. W dniu 11 kwietnia 1965 roku, w Wielką Środę, o. Tadeusz Sporny przeprowadził pierwsze, jednodniowe rekolekcje wielkopostne dla młodzieży w wieku od 15 do 18 lat, w kaplicy St. David’s Home przy Castlebar Hill²⁶. W 1965 roku msza św. dla dzieci i młodzieży odprawiana była w St. David’s Home w każdą niedzielę (początkowo tylko w trzecią niedzielę miesiąca) o godz. 10.15²⁷. Jedną z większych inicjatyw młodzieżowych tego

²¹ *Sekcja Wzajemnej Pomocy*, s. 19; B P 15 X 1989; C h o d ź k o - Z a j k o, *Sekcja charytatywna*, s. 68.

²² APE, Sprawozdanie z Zebrania Zarządu 26-go maja 1988, Teczka: *Zebrania Zarządu 1981-88*, s. 2; A. D a d l e z, *Sekcja Wzajemnej Pomocy*, w: *Informator Wspólnoty Polskiej*, s. 12.

²³ C h o d ź k o - Z a j k o, *Sekcja charytatywna*, s. 68.

²⁴ Uroczyste otwarcie „świetlicy dla młodzieży” miało miejsce w sobotę, 31 października 1964 o godz. 18.00, OPar 25 X 1964; T. J u h r e, *Aqualate Family Connections. A thousand years of family history*, Newport 2005, s. 158.

²⁵ K. G r z y m a ł a, *Quo vadis – Millenium*, WPOK 1975, nr 18, s. 3.

²⁶ Program rekolekcji obejmował dwie nauki (z przerwą na podwieczorek), spowiedź i mszę św., OPar 11 IV 1965.

²⁷ WPOK 1965, nr 6, s. 2; nr 9-10, s. 2.

okresu było zorganizowanie w domu parafialnym w dniu 1 maja 1965 roku wystawy rysunków i prac ręcznych młodzieży polskiej z Ealingu²⁸.

Nowy rozdział w pracy duszpasterskiej z młodzieżą rozpoczął się po przybyciu na Ealing księży marianów. 4 października 1965 roku w domu parafialnym odbyło się Walne Zebranie młodzieży polskiej, zwołane przez ks. Kazimierza Grzymałę i Tymczasowy Komitet Organizacyjny, w skład którego weszli m.in.: Anna Przyłęcka, Maria Juhre, Irena Błażewicz i Andrzej Ziółkowski²⁹. Na Walnym Zebraniu, w którym udział wzięło około 80 osób, przyjęto nazwę klubu: Klub Młodzieży „Millenium II”, później – Młodzieżowy Klub „Millenium” (MKM) oraz wyłoniono pierwszy Zarząd MKM w składzie: Stefan Przedzrymirski, Tadeusz Potworowski, Jacek Gawron, Jadwiga Binia Tymieniecka, Jacek Kijowski³⁰. Spotkania towarzyskie Klubu odbywały się początkowo w piwnicy parafialnej (co dwa tygodnie w piątek, od godz. 19.00 do 21.45), a później w lokalu Murowana Piwnica, gdzie organizowano potańcówki³¹. Po nabyciu POK-u na potrzeby młodzieży przeznaczono pomieszczenia w suterrenach.

W maju 1966 roku przy „Millenium” powstała Sekcja pieśni i tańca³². Założycielką, choreografem i pierwszym kierownikiem folklorystycznego Zespołu Pieśni i Tańca „Millenium” była Irena Różycka, zaś akompaniatorem – Helena Kamińska³³. W swoim repertuarze zespół posiadał tańce krakow-

²⁸ OPar 25 IV 1965.

²⁹ G r z y m a ł a, *Quo vadis*, s. 3.

³⁰ Nazwa klubu nawiązywała do często pojawiającego się w tym czasie określenia „Millenium”, w związku z przygotowaniem do obchodów Tysiąclecia Chrztu Polski. W początkowym okresie klub nazywano Millenium II, ponieważ młodzieżowa grupa Millenium I, licząca około 50 osób, istniała już przy parafii Clapham, a prowadził ją mieszkający na Ealingu marianin, ks. Kazimierz Szczepaniak, który dojeżdżał co niedzielę na Clapham i pomagał w duszpasterstwie, J. R o b a k, *Polski Ealing i nowy rozdział jego parafii (Rozmowa z Proboszczem)*, „Gazeta Niedzielną” 6 II 1966, s. 4; G r z y m a ł a, *Quo vadis*, s. 3; WPWB 1(1967), nr 1, s. 22.

³¹ Gdy sala Murowanej Piwnicy okazała się zbyt ciasna, tańce urządzano, m.in., w Ognisku Polskim, OPar 3 X 1965; 24 X 1965; T. M a r a m a r o s, *Młodzieżowy Klub „Millenium” na Ealingu*, WPOK 1969, nr 1, s. 15.

³² OPar 29 V 1966. Pierwszy występ publiczny zespołu miał miejsce podczas parafialnej akademii milenijnej w dniu 27 listopada 1966 roku w Ealing Tow Hall, OPar 13 XI, 20 XI, 27 XI 1966.

³³ Irena Różycka była w tym czasie kierownikiem zespołu „Mazury”, założonego w 1949 roku przez Wiesława Gąsiorowskiego przy polskiej YMCA („Christian Young People Association”). Według jej relacji, zespół powstał z inicjatywy Celiny Juhre, przy poparciu ks. Kazimierza Grzymały. W kilka tygodni po rozpoczęciu werbunku zespół liczył 7 par (w roku 1969 – już 20 par). W 1965 roku w Londynie istniały także dwa inne polskie zespoły

skie, lubelskie, łowickie, śląskie i kujawskie. Swoimi występami ubogacał on uroczystości i spotkania parafialne (spotkania chorych i samotnych, zabawy sylwestrowe), brał również udział w lokalnych akademiach, obchodach patriotycznych i w festiwalach, w corocznym wiosennym festynie w Fawley Court (na Zesłanie Ducha Świętego) oraz w koncertach charytatywnych (m.in. dla takich organizacji, jak: „Medical Aid for Poland Fund”, „Help a London Child”, „Children in Need”, „Leukaemia Research Fund”, „Sue Ryder Foundation”)³⁴. Po odejściu Ireny Różyckiej w roku 1973, zespół prowadził Jerzy Maryniak, Marta Chichłowska i Ewa Dębińska³⁵. W 1976 roku kierownikiem artystycznym i choreografem zespołu został Andrzej Sągajłło. Od roku 1978 grupa zaczęła występować pod nazwą „Żywiec”. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych „Żywiec” odłączył się od Klubu „Millenium” i rozpoczął działalność jako niezależny zespół folklorystyczny³⁶.

W pierwszych miesiącach działalności MKM powstała również Sekcja szermierki, a następnie Sekcja fotograficzno-filmowa, Sekcja siatkówki, ping-ponga, piłki nożnej i Sekcja imprez, odpowiedzialna za organizację dyskotek, balów, koncertów, bazarów i loterii³⁷. Sukcesy w zawodach lokalnych i ogólnokrajowych odnosili członkowie Klubu Szermierczego „Millenium”, afiliowanego do „Amateur Fencing Association of Great Britain” i należącego do „Middlesex County Fencing Union”³⁸. W 1972 roku sekcji sportowej włączono dyscypliny: lekką atletykę, szachy/warcaby i kolarstwo. Powstała również Sekcja turystyczna, która organizowała wycieczki, rajdy krajoznawcze itp. Do 1972 roku istniał w MKM podział na dwie grupy wiekowe: „Mini-Millenium” dla dzieci w wieku od 12 do 15 lat i „Millenium” dla osób od lat 16 do 23 lat³⁹. W ramach Młodzieżowego Klubu „Millenium” działała

ludowe pieśni i tańca: „Tatry” i „Kolberg”, *Zespół „Millenium-Żywiec”. Wspomnienia Ireny Różyckiej, pierwszej kierowniczki zespołu „Millenium”*, w: *Polska Katolicka Wspólnota*, s. 83; L. S z c z e r b a k o w i c z, *Kocham to co polskie! Marta i Andrzej Sągajłło opowiadają o zespole „Żywiec”*, „Gazeta Niedzielną” 28 III 1999, s. 5.

³⁴ *Zespół „Millenium-Żywiec”*, s. 84; M a r a m a r o s, *Młodzieżowy Klub*, s. 16.

³⁵ APA, M. C h i c h ł o w s k a, Sprawozdanie Sekcji Pieśni i Tańca 74/75, *Teczka: Walne Zebranie MKM*, 28 X 1975, [mps], s. 9.

³⁶ S z c z e r b a k o w i c z, *Kocham to co polskie!*, s. 5; MKM 1978/1979, s. 2.

³⁷ M a r a m a r o s, *Młodzieżowy Klub*, s. 15-16.

³⁸ Zob. J. K a l i n i e c k i, *Klub Szermierczy „Millenium”*, WPOK 1973, nr 12, s. 14; M a r a m a r o s, *Młodzieżowy Klub*, s. 15-16.

³⁹ M a r a m a r o s, *Młodzieżowy Klub*, s. 16; APA, C. Stanbury, [Deklaracja członkowska do „Mini-Millenium”], 4 lutego 1972, [druk ulotny], [rpkps].

również od 1973 roku Sekcja charytatywna „Task Force” (od 1974 roku pod nazwą „Opus”) oraz od 1978 roku – Sekcja motorowa⁴⁰.

Młodzieżowy Klub „Millenium” posiadał niezależny Zarząd, Komisję Rewizyjną i Statut, którego pierwszą, skróconą wersję w języku polskim i angielskim zrewidowano i rozszerzono w 1975 roku⁴¹. Wybory Zarządu i wszelkie ważniejsze decyzje podejmowano w czasie corocznego Walnego Zebrania MKM. Wówczas też przedstawiano sprawozdanie finansowe i preliminarz budżetowy. Członkiem Klubu (poza uzasadnionymi wyjątkami, popartymi decyzją Zarządu) mogła zostać osoba w wieku od 14 do 23 lat, której przynajmniej jedno z rodziców było polskiego pochodzenia (nr 4). Członkowie płacili comiesięczne składki, zobowiązani byli także do uczestniczenia w miesięcznych spotkaniach jednej z grup dyskusyjnych i w zajęciach wybranej przez siebie sekcji (nr 5). Dwukrotna, nieusprawiedliwiona nieobecność powodowała upomnienie, a nawet pozbawienie członkostwa (nr 9)⁴². W 1974 roku MKM liczył około 120 członków i był jednym z największych klubów młodzieży polskiej w Londynie⁴³.

Osobną grupę w Młodzieżowym Klubie „Millenium” tworzyła tzw. Sekcja ideowa, której naczelną zasadą była formacja duchowa członków Klubu (tzw. praca ideowa), poprzez rekolekcje, udział we mszy św., dyskusje i wykłady oraz wyjazdy formacyjne⁴⁴. Gdy do grona duszpasterzy na Ealingu dołączył w 1966 roku ks. Władysław Okoński⁴⁵, utworzył on grupę dyskusyjną dla

⁴⁰ WPOK 1973, nr 9, s. 8; 1974, nr 13, s. 3; MKM 1978/1979, s. 7.

⁴¹ Zob. APA, *Młodzieżowy Klub „Millenium”* [Statut], [druk ulotny]; APA, *Millenium Polish Youth Club. Statut*, 1975, [mps].

⁴² *Młodzieżowy Klub „Millenium”*.

⁴³ WPOK 1974, nr 13, s. 3. Funkcję prezesa MKM w latach 1965-1976 pełnili: Stefan Przedzimirski, Krzysztof Smagacz, Andrzej Ziółkowski, Marek Grabowski, Aleksander Guluk, Michał Rontaler, Januz Fiedler, Jerzy Maryniak, Edward Mier-Jędrzejowicz i Maria Bereza, WPOK 1975, nr 18, s. 5-6.

⁴⁴ Zob. G r z y m a ł a, *Quo vadis*, s. 3.

⁴⁵ Włodzimierz Stanisław Okoński (ur. 18 kwietnia 1918 w Warszawie, zm. 3 kwietnia 1986 w Londynie), pisarz, publicysta i duszpasterz młodzieży. Po ukończeniu w 1936 roku Gimnazjum im. Władysława IV w Warszawie rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie Warszawskim, ucząc jednocześnie biologii w szkole podstawowej i wygłaszając pogadanki o higienie w zakładach pracy. W latach 1936-1939 działał w Sodalicii Mariańskiej, organizując m.in. obozy dla młodzieży. Podczas okupacji pracował w szpitalu i kontynuował naukę na tajnych kompletach (1940-1943). W 1943 roku wydał na powielaczu swoją pierwszą książkę dla młodzieży, pięciokrotnie wznawianą (1947, 1957, 1958, 1962), pt. *Wielka tajemnica*. Poruszała ona problemy moralności i seksualności, wyznaczając tym samym kierunek późniejszej działalności duszpasterskiej ks. Okońskiego. 15 sierpnia 1943 roku w Skórcu wraz z siedemnastoma przyjaciółmi i wychowankami wstąpił do Zgromadzenia Księży Marianów.

młodzieży, która organizowała comiesięczne zebrania w domach prywatnych, poprzedzone mszą św. W czasie dyskusji robiono tradycyjną „milenijną” przerwę na kawę i ciastko⁴⁶. W 1969 roku w ramach „Millenium” istniały trzy grupy dyskusyjne. Jedną z nich, grupa „Trzecie Piętro”, miała swoje spotkania w pierwszy piątek miesiąca⁴⁷. Od 1971 roku na comiesięcznych zebraniach spotykały się dwie grupy: „Trzecie Piętro” (później „Montserrat” – dla młodzieży w wieku od 16 do 19 lat) pod kierunkiem księży: Włodzimierza Okońskiego i Andrzeja Janickiego, oraz Studencka Grupa Dyskusyjna (później „Pax Nostra”, następnie „Tempus Fugit” - dla młodzieży studiującej i pracującej) pod opieką Janusza Gąsiorka⁴⁸. Grupą dla najmłodszych członków MKM (od 14 do 16 lat), utworzoną w 1974 roku („Millenium”, później „Quo vadis”), opiekował się ks. Kazimierz Grzymała⁴⁹. Grupy spotykały się kilka razy do roku na tzw. weekendach dyskusyjnych organizowanych przez

W roku 1947 wyjechał do Rzymu, gdzie rozpoczął studia teologiczne na Angelicum, uwięzione w 1951 roku magisterium. Śluby wieczyste złożył w dniu 15 sierpnia 1948. Po święceniach kapłańskich, przyjętych w dniu 8 lipca 1950, i ukończeniu studiów pracował wśród młodzieży włoskiej, tworząc tzw. „Crociata della Gioventù”. Na prośbę bp. Józefa Gawliny przyjechał w 1952 roku do Anglii, aby w ramach PMK pracować wśród młodzieży polskiej. Przez dwa lata przebywał w Lower Bullingham (Hereford), prowadząc konferencje i rekolekcje młodzieżowe w polskich parafiach, wygłaszając kazania i odczyty, organizując pielgrzymki oraz wydając tzw. „Listy do Przyjaciela” (powielane w 1500 egzemplarzach). W 1953 roku rozpoczął pracę w Fawley Court na stanowisku ekonoma, a następnie nauczyciela, wychowawcy w Kolegium i duszpasterza młodzieży. Skierowany do Rzymu (1960), obronił w 1961 roku doktorat z zakresu teologii moralnej. Po pobycie w Kanadzie i Stanach Zjednoczonych powrócił w 1964 roku do Anglii – Hereford i Fawley Court, a w 1966 zamieszkał na Ealingu, gdzie prowadził grupy dyskusyjne i wyprawy „Montserrat” w ramach Młodzieżowego Klubu „Millenium”. Jako referent biskupa Władysława Rubina do spraw młodzieżowych (od 15 grudnia 1966) uczestniczył w zjazdach rektorów Polskich Misji Katolickich, organizował także w Londynie wykłady i spotkania dyskusyjne dla polskich studentów. Opublikował książki: *Wielka tajemnica, W poszukiwaniu Boga, Największa tajemnica, Na rozdrożu, Zabiłam moje dziecko, Wychowanie młodzieży do miłości małżeńskiej*, M. O k o Ń s k a, *Mój jedyny brat – ks. dr Włodzimierz Okoński*, „Niedziela” 25 VII 2004, s. 6; *Elenchus Sodalium et Domorum operumque Congregationis Clericorum Regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis B.M. Virginis pro anno Domini 1960*, Roma 1960, s. 50; K. G r o d z i s k a, A. S u c h i t z, „Zostanie po nich nikły ślad...”. *Polskie groby na cmentarzach w Laxton Hall, Pitsford Hall, Fawley Court i Henley-on-Thames*, Kraków 2007, s. 95-96; „Duszpasterz Polski Zagranicą” 18(1967), nr 3, s. 330; 19(1968), nr 4, s. 242; zob. APA, W. O k o Ń s k i, *Drogi Przyjacielu*, [List okólny], 21 marca 1968, [mps].

⁴⁶ M a r a m a r o s, *Młodzieżowy Klub*, s. 15; OPar 5 XI 1967.

⁴⁷ M a r a m a r o s, *Młodzieżowy Klub*, s. 15.

⁴⁸ K. R a j e w s k a, *MKM*, WPOK 1971, nr 3, s. 5, 6; 1973, nr 12, s. 14; A. S t o l i Ń s k a, *Młodzieżowy Klub Millenium*, w: *Informator Wspólnoty Polskiej*, s. 21.

⁴⁹ WPOK 1975, nr 17, s. 8; 1976, nr 19, s. 8; 1977/78, nr 23, s. 12.

ks. Okońskiego. Zwano je „wyjazdami do Łotyszy” – od miejsca spotkań, którym był hotel Łotyszy blisko Crawley⁵⁰.

Jedną z najważniejszych form duszpasterstwa młodzieżowego na Ealingu były formacyjne wyjazdy wakacyjne. W latach 1967-1970 członkowie MKM uczestniczyli w europejskich kursach Loreto, organizowanych przez biskupa Szczepana Wesołego. Za dojazd autokarami młodzieży z Anglii (wśród której najwięcej było osób z Ealingu) odpowiedzialny był ks. Włodzimierz Okoński (przez młodzież nazywany „Oko”). Po kursie w 1970 roku, który odbył się w Castillion della Plana w Hiszpanii, okazało się, że ze względu na zbyt dużą ilość zgłoszeń konieczne jest ograniczenie liczby uczestników z Anglii. W drodze powrotnej, w sanktuarium maryjnym na wzgórzu Montserrat niedaleko Barcelony, ks. Okoński i ks. Grzymała razem z przedstawicielami młodzieży z Ealingu podjęli decyzję o odłączeniu się od kursów Loreto i zorganizowaniu w 1971 roku osobnego wyjazdu tylko dla Polaków z Anglii. Miał on łączyć w sobie formację wewnętrzną „ideową” z odpoczynkiem i turystyką. W ten sposób narodziła się tradycja „przygód ideowych Montserrat”⁵¹.

Na „Montserrat” '71 (od 23 lipca do 27 sierpnia) do Hiszpanii i Maroka pojechały pięćdziesiąt trzy osoby i pięciu opiekunów, w tym trzech kapłanów: ks. Włodzimierz Okoński, ks. Kazimierz Grzymała i ks. Andrzej Głazewski⁵². Kilka miesięcy wcześniej komitet młodzieżowy wysłał ankiety do chętnych, na podstawie których sformułował program wykładów w oparciu o zaproponowane przez uczestników tematy z dziedziny religii, psychologii i socjologii. Część wykładów przygotowała i wygłaszała młodzież. Nową formą zaproponowaną przez ks. Okońskiego było prowadzenie przez uczestników codziennych dyskusji – o dowolnej porze dnia i „tak długo, jak to było potrzebne”⁵³. Akcent położono także na wzajemną pomoc, współodpowiedzialność i współdziałanie w zajęciach. W liście do prymasa Stefana Wyszyńskiego, relacjonującym przebieg wyprawy, przedstawiciel młodzieży napisał: „Sami nie wiedzieliśmy dokładnie jak to określić. Kursem to na pewno nie było. Określiłiśmy to raczej jako przygoda ideowa lub przygoda szukania Pana Boga. Głównym celem było nauczyć się współżyć z innymi, poszerzyć światopogląd, pogłębić wiarę. Dla nas Montserrat nie był czymś, co się stało, ale jest czymś, co się dalej dzieje. Wielu z nas wróciło z nowym

⁵⁰ WPOK 1977/78, nr 23, s. 12.

⁵¹ WPOK 1976, nr 19, s. 8.

⁵² „Duszpasterz Polski Zagranicą” 22(1971), nr 6, s. 624.

⁵³ Z. S z y d ł o, *Montserrat '71*, [List do kard. Stefana Wyszyńskiego], WPOK 1971, nr 4, s. 9.

podejściem do życia, z jakimś nowym zapałem. Duch tej przygody dalej istnieje i będzie istniał. Dla nas wszystkich Montserrat był wielkim przeżyciem [...] Uważamy, że mimo wszelkich niepowodzeń akcja była piękna i wspaniała [...] Było to wielkie zwycięstwo dobra nad złem”⁵⁴.

Po kolejnym „Montserracie” zorganizowanym w 1972 roku we Francji i we Włoszech, letnie „przygody ideowe”, które zaczęły gromadzić coraz więcej młodzieży (nie tylko z Anglii, ale także z Kanady, z Polski i ze Stanów Zjednoczonych), przeniosły się na teren Polski. Geneza wyjazdów do kraju sięga roku 1970, gdy grupa młodzieży z Ealingu przyjechała na zaproszenie kardynała Wyszyńskiego do Warszawy, aby spędzić z nim Wigilię⁵⁵. Wyjazd do Polski na Boże Narodzenie (połączony z kolacją wigilijną u Prymasa, wizytą na Jasnej Górze i wyprawą na narty do Zakopanego) ks. Okoński zorganizował również w roku 1970, 1971 i 1973⁵⁶.

⁵⁴ Tamże, s. 9, 10. Wyjazdy montserrackie miały na celu, m.in., kształtować w młodzieży model „nowego człowieka”, który po powrocie z wakacji będzie umiał wprowadzać w życie zdobyte treści. Myśl tę oddawało zdanie wypowiedziane przez uczestnika „Montserratu” Zbigniewa Szydło na jednym z wyjazdów w latach siedemdziesiątych, spopularyzowane w kolejnych latach: „Montserrat nie kończy się na Kanale *La Manche*”, zob. APE, *Msza Montserratu*, Balsamao, 29 lipca 1986 [taśma magnetofonowa].

⁵⁵ S. Wyszyński, [Przemówienie do młodzieży z Anglii], 24 grudnia 1971, WPOK 1972, nr 6, s. 4. Uczestnicy wypraw „Montserratu” przytaczają słowa prymasa Stefana Wyszyńskiego, który nalegał na ks. Włodzimierza Okońskiego, aby ten przywiózł do Polski młodzież z Anglii: „Jeździsz z młodzieżą emigracyjną do różnych europejskich sanktuariów, a pomijasz Częstochowę, która jest duchową stolicą Polski. Nie urwą ci tam głowy. Nie bój się. Prymas Polski ci to poręcza”. W relacji Marii Okońskiej, idea przyjazdów do kraju zrodziła się w sanktuarium na Jasnej Górze, które w towarzystwie matki i siostry odwiedzał ks. Włodzimierz, zob. *Sukces Montserratów*, „Gazeta Niedzielną” 1 V 1977, s. 5; O k o Ń s k a, *Mój jedyny brat*, s. 6; R. M a ł o l e p s z y, *Filmy księdza Okońskiego z wypraw Montserratu na DVD. Wspomnienia zatrzymane „ósemką”*, „Dziennik Polski” 25 IX 2007, s. 8.

⁵⁶ Archiwum Prymasa Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; S. Wyszyński, [List do młodzieży z Ealingu], 12 listopada 1971, [sygn. N.3635/71/P], *Ks. Prymas – do młodzieży z Anglii*, „Gazeta Niedzielną” 3 III 1974, s. 5; zob. Z. S z y d ł o, *Wigilia w Polsce*, WPOK 1972, nr 6, s. 5-7; Archiwum Zgromadzenia Księżki Marianów w Fawley Court [dalej cyt.: AFC], S. W y s z y Ń s k i, *Do młodzieży polskiej z Anglii. Tekst autoryzowany*, 24 grudnia 1973, Teczka: *Polska Misja Katolicka*. W przemówieniu do młodzieży przed wieczerną wigilijną 24 grudnia 1971 kardynał Stefan Wyszyński powiedział m.in.: „Nieraz lękamy się o Was, Najmilsi. Lękamy się zwłaszcza o to, abyście nie utracili związku z narodem Polskim, z jego przeszłością, dziejami, kulturą, mową, z całą jego duchowością, tak specjalną i odmienną od duchowości innych narodów. Otwieram dla Was całe moje serce. Nie jestem w stanie wszystkiego wypowiedzieć. Może trzeba do Was mówić trochę innym językiem, bo kształtujecie się i formujecie w innym środowisku duchowym, różnym psychicznie od naszego – ale, na szczęście, znającym te same elementy chrześcijańskie, które i nam są drogie i cenne. Dziękuję Wam, żeście przyjęli zaproszenie Prymasa Polski. Damy Wam to dziś, co się w Polsce daje na

W dniach od 25 lipca do 28 sierpnia 1973 odbył się pierwszy „Montserrat” w Polsce pod hasłem: „Szlakiem Kopernika”⁵⁷. Wzięło w nim udział siedemdziesiąt dziewięć osób, w tym trzydzieści sześć z Ealingu. Wyprawa ta stała się swego rodzaju wzorcem dla wszystkich kolejnych „przygód ideowych”. Przygotowane referaty dotyczyły, m.in., następujących zagadnień: „Chrystus w dziejach świata i ludzkości”, „Sztuka i architektura w Polsce”, „Czy religia jest potrzebna współczesnemu człowiekowi?”, „Matka Najświętsza w religijności polskiej”, „Czy ludzie boją się prawdy?”, „Nowoczesne poglądy na świat”, „Kopernik – humanista i człowiek wiary”. Wykłady prowadzili wyznaczeni uczestnicy, a także: ks. Włodzimierz Okoński, Szymon Kobyliński, Maria Okońska, Wiktor Zin i in.⁵⁸ Na trasie wyprawy znalazły się miasta: Paradyż, Szczecin, Kołobrzeg, Koszalin, Puck, Gdańsk, Malbork, Warszawa, Kraków, Zakopane, Częstochowa, Toruń, Frombork, Święta Lipka, Olsztyn i Poznań. Uczestnicy nocowali w seminariach duchownych, w domach zakonnych i rekolekcyjnych. Jednym z najważniejszych momentów wyprawy był udział grupy z Anglii w uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny na Jasnej Górze w dniu 15 sierpnia, a także wizyta u Prymasa i spotkanie w Krakowie z kardynałem Karolem Wojtyłą. Stałym punktem dnia była msza św. (często polowa) i modlitwa różańcowa⁵⁹. Kolejne cztery wyprawy ideowe odbyły się pod hasłami: „Szlakami polskiej przyrody” („Montserrat” '74), „Szlakiem Piastów” („Montserrat” '75), „Szlakiem Wisły” („Montserrat” '76)⁶⁰ i „Szlakiem Maryi” („Montserrat” '77)⁶¹.

Zdaniem ks. Włodzimierza Okońskiego, ukazywanie młodzieży kraju oczystego wyłącznie „poprzez akademie” było niewystarczające. Uważał on, że autentyczną kulturę polską można poznać wyłącznie dzięki osobistemu zetknięciu się z nią w czasie wyjazdu do kraju. Propagowana przez ks. Okońskiego forma pytań i dyskusji w pracy z młodzieżą miała służyć eliminacji „baroku religijnego”, „nastawionego na konkret, mało uczuciowego, bardzo rozumowego, technicznego i uznającego przede wszystkim dowody”⁶². We-

Wigilię [...] Ale przede wszystkim damy Wam serce!”, Wyszyński, [Przemówienie do młodzieży z Anglii], s. 5.

⁵⁷ Rok 1973 obchodzony był w Polsce jako „Rok Mikołaja Kopernika”.

⁵⁸ BP 22 VII 1973.

⁵⁹ S. B e r e z a, *Montserrat'1973*, WPOK 1973, nr 12, s. 11-13.

⁶⁰ W wyprawie tej wzięło udział 98 osób, *Sukces Montserratów*, s. 5.

⁶¹ Tamże.

⁶² AFC, Protokół ze Zjazdu Rektorów Misji i Kierowników Duszpasterstwa Emigracji Polskiej [10-12 grudnia 1969], [mps], Teczka: *Sprawy kościelne – Kard. W. Rubin*, s. 9.

dług organizatora „Montserratów”, organizacje młodzieżowe, których metody pracy opierały się na wzorcach sprzed roku 1939, przeżywały kryzys właśnie z powodu przestarzałych metod. Mając na względzie sytuację wśród starszego pokolenia emigrantów, poróżnionego przez poglądy polityczne i podziały partyjne, uważał on także, że w rozmowach z młodzieżą na temat Polski i jej historii należy unikać rozgrywek politycznych i partyjnych⁶³. Idea duszpasterskich wyjazdów z młodzieżą do Polski była również jednym z postulatów przedstawionych przez ks. Władysława Honkisz, proboszcza parafii na Ealingu, w opracowaniu z 1972 roku dotyczącym duszpasterstwa Polaków w Wielkiej Brytanii⁶⁴.

Wyjazdy młodzieży do Polski w ramach „Montserratów” spotykały się również ze sprzeciwem – tak ze strony duchowieństwa, jak i ludzi świeckich. Krytykowała je zwłaszcza starsza emigracja. Uważano, że wyjazdy do kraju uwierzytelniają komunistyczny rząd i popularyzują przeświadczenie, że intencje rządzących nie są złe, skoro pozwalają oni na takie wyjazdy⁶⁵. W tej sytuacji duże znaczenie miało poparcie prymasa Stefana Wyszyńskiego, który zachęcał młodzież i duszpasterzy z Ealingu do odwiedzin Polski. Także

⁶³ Tamże. Niepokój i krytykę części duchowieństwa w Polskiej Misji Katolickiej budził swoisty „indywidualizm” duszpasterstwa młodzieżowego na Ealingu, które nie uwzględniało tradycyjnych form pracy z młodzieżą, propagowanych przez Centralę Duszpasterstwa Emigracji w Rzymie. Władze zakonne, z kolei, obawiały się pogorszenia kontaktów z PMK w wypadku odejścia z urzędu prymasa Stefana Wyszyńskiego, popierającego działalność marianów, zob. P. M i r o s, *Postługiwanie zbawienia po Soborze na Emigracji*, WPWB 6(1972), nr 3, s. 7.

⁶⁴ „Wydaje się, że przyszedł czas – pisał ks. Władysław Honkisz – by dać im [młodzieży – przyp. aut.] spokojną szansę poznania Kraju Ojczystego i spotkania się z tym, co najlepsze w kulturze i tradycji polskiej, ze zwróceniem szczególnie uwagi na sytuację polityczną w Kraju. Trzeba im dać szansę odróżnić naród polski walczący o swoją wolność z całą swoją historią i tradycją od systemu rządzącego. Już wiele czasu minęło i muszą sobie uświadomić, że Polska leży nad Wisłą i jeśli mają coś z polskości zachować, to muszą się z tą rzeczywistą Polską spotkać. Sprawa jest kontrowersyjna, głównie wśród starszego pokolenia. Trzeba ją spokojnie przedyskutować i podjąć akcję, bo inaczej utracimy młodzież naszą nie tylko dla polskości, ale i dla wiary”, APA, W. H o n k i s z, *Duszpasterstwo Polaków w Wielkiej Brytanii*, Londyn 1972, [mps], s. 15.

⁶⁵ Przeciwnikiem wyjazdów do Polski był, m.in., gen. Władysław Anders, który pełnił funkcję Przewodniczącego Rady Naczelnej Polskiej Macierzy Szkolnej. Ich organizatorów usuwano z polskich stowarzyszeń, z pracy w polskich szkołach, odbierano im harcerskie stopnie, zob. A. R o m e j k o, *Duszpasterstwo polonijne w Wielkiej Brytanii*, Toruń 2002, s. 228. Wyjazdy na „Montserrat” krytykował, m.in., proboszcz parafii św. Andrzeja Boboli w Londynie, ks. Kazimierz Sołowiej, który zajmował bezkompromisowe stanowisko w stosunku do władz PRL. Popierał on natomiast wyjazdy młodzieży na kursy Loreto, Z. S i e m a s z k o, *Dzieje Parafii św. Andrzeja Boboli w Londynie*, w: *Kościół św. Andrzeja Boboli w Londynie. Przewodnik. Historia. Informacje*, red. R. Juszcak, Londyn 1989, s. 78, 90.

w roku 1981, gdy ze względu na sytuację w kraju celowość wyjazdu budziła wątpliwości, obawiano się, że stuosobowa grupa gości z Zachodu będzie w czasach kryzysu zbyt dużym ciężarem dla gospodarzy⁶⁶. Po śmierci ks. Włodzimierza Okońskiego w 1986 roku, organizację „Montserratów” przejęli ks. Kazimierz Grzymała i ks. Andrzej Janicki⁶⁷. Historię „przygód ideowych” zakończył dwudziesty piąty, jubileuszowy „Montserrat” ‘94⁶⁸.

Młodzieżowy Klub „Millenium” przestał istnieć w 1993 roku. Próby ożywienia działalności Klubu ponawiane od 1990 roku przez prezesa MKM, Krzysztofa Gąsiora, a w latach 1992-1993 przez ks. Władysława Dudę, nie przyniosły większych rezultatów, choć zachowano niektóre tradycje MKM, np. spotkania dyskusyjne w domach prywatnych i kolędowanie w okresie Bożego Narodzenia⁶⁹.

Na początku lat dziewięćdziesiątych na terenie parafii zaczęły się wyodrębniać dwie grupy młodzieżowe: osoby, które przyjechały z Polski, z doświadczeniem krajowych formacji duszpasterskich (Ruch Światło-Życie, Odnowa w Duchu Świętym, Neokatechumenat itp.), oraz młodzież urodzona w Wielkiej Brytanii, niejednokrotnie słabo mówiąca po polsku i w dużej części zasymilowana ze środowiskiem angielskim⁷⁰. O ile starsza młodzież (zarówno miejscowa, jak i przyjezdna) współpracowała ze sobą w ramach parafialnych grup duszpasterskich, o tyle młodzież w wieku gimnazjalnym (14-17 lat) po przystąpieniu do sakramentu bierzmowania i po ukończeniu polskiej szkoły przestawała uczestniczyć w życiu parafii. W tej sytuacji pod koniec roku 1995 wśród rodziców i nauczycieli powstała myśl o utworzeniu klubu dla nastolatków, który w jakimś stopniu kontynuowałby tradycje Młodzieżowego

⁶⁶ W odpowiedzi na wątpliwości organizatorów kardynał Stefan Wyszyński napisał: „Nawet jak Matka jest chora, trzeba ją odwiedzać. Przyjeżdżajcie”, cyt. za: K. Sobieński, *Montserrat’81*, WPOK 1982, nr 2, s. 11.

⁶⁷ BP 5 I 1986; Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii, *Kalendarzyk Imprez 1989*, [sygn. 258/F I 2/89]; BP 19 IV 1992.

⁶⁸ „Montserrat” nie odbył się tylko w 1982 roku, w czasie stanu wojennego. Do dwudziestu trzech wypraw doliczono dwa wyjazdy zimowe do Polski: w roku 1971 i 1973; APA, A. Janicki, K. Grzymała, *Komunikat nr 1*, 29 I 1994, [mps], s. 1. W dniu 12 września 2009 roku w kościele na Ealingu została odprawiona msza św. z poświęceniem tablicy upamiętniającej życie i działalność ks. Włodzimierza Okońskiego.

⁶⁹ Zob. K. Gąsior, *25 lat pracy młodzieżowej*, WPOK 1990, nr 2, s. 21-23; „Millenium News” 1991, nr 2, s. 3; APE, Protokół z Walnego Zebrania POK na Ealingu w dniu 6 czerwca 1993 r., Teczka: *Walne Zebrania Parafii 1989-2001*, s. 2.

⁷⁰ Przykładowo, wznowiony po latach biuletyn Młodzieżowego Klubu „Millenium” (pod nazwą „Millenium News”) wydawany był w jęz. angielskim.

Klubu „Millenium”⁷¹. Opiekunem „Klubu 2000” został ks. Bogdan Zieliński, prezesem – Ryszard Maryniak. Gdy w 1997 roku opiekę nad urodzoną i wychowaną w Anglii młodszą młodzieżą przejął ks. Stanisław Drozdowski, klub (od 1998 roku pod nazwą Młodzieżowy Klub „Ananas”) rozpoczął regularną działalność, koncentrując się głównie na przygotowaniu cotygodniowej niedzielnej mszy św. i na organizacji życia towarzysko-kulturalnego⁷².

Zainicjowane przez ks. Władysława Dudę w 1992 roku cotygodniowe spotkania formacyjne dla starszej młodzieży, tzw. spotkania Grupy Środowej, gromadziły około trzydzieści osób, głównie z Polski. Miesięczny program spotkań przewidywał wspólną Eucharystię w pierwszą środę miesiąca, liturgię Słowa, spotkanie dyskusyjne, konferencję, a także – w ostatnią środę miesiąca – spotkanie modlitewne „w duchu Taize”⁷³. Grupę prowadzili kolejno: ks. Władysław Duda (1992-1993), ks. Maciej Zahara (1993-1994), ks. Bogdan Zieliński (1994-1997) i ks. Andrzej Gowkielewicz (1997-2002)⁷⁴.

W listopadzie 1988 roku, z inicjatywy Andrzeja Jonschera, Marii Baworskiej i Barbary Bienias przy Parafii NMP Matki Kościoła rozpoczął działalność Krąg Wiedzy Religijnej. W spotkaniu z parafianami w dniu 13 listopada, na którym zainaugurowano działalność Kręgu, wziął również udział kardynał Henryk Gulbinowicz. We wstępnym przemówieniu Barbara Bienias (która w 1989 roku została opiekunem Kręgu) nakreśliła główny cel działalności grupy: teologiczna formacja intelektualna poprzez organizowanie wykładów, prelekcji i dyskusji dla parafian⁷⁵. Była to pierwsza inicjatywa na terenie parafii organizowania spotkań o charakterze otwartym. Gromadziły one zwykle od czterdziestu do sześćdziesięciu osób. Odbywały się w niedzielę, w nieregularnych odstępach czasu (dwa-trzy razy w miesiącu, raz na dwa miesiące itp.). Z wykładami zapraszani byli kapłani pracujący w parafii,

⁷¹ APA, M. Maryniak i in., [List okólny do rodziców], 19 listopada 1995, [mps].

⁷² Klub istniał do końca roku 2004, *Ealingowskie „Ananasy”*, w: *Polska Katolicka Wspólnota*, s. 84-85; APA, S. D r o z d o w s k i, *Jezus żyje! Po godzinach (after hours)*, 19 października 1997, [List okólny do młodzieży], [mps].

⁷³ Program spotkań Grupy Środowej na wrzesień 1998 roku przewidywał: liturgię Słowa nt. „Słuchać Boga”, konferencję pt. „Płciowość ludzka darem Boga”, Eucharystię, warsztaty „Sztuka komunikacji” i modlitwę w duchu Taize, APA, *Spotkania grupy środowej*, [wrzesień 1998], [druk ulotny].

⁷⁴ Zob. *Wspólnoty działające*, s. 8.

⁷⁵ Archiwum Prywatne Barbary Bienias, *Krąg Wiedzy Religijnej w Parafii Ealing*, opr. B. Bienias, [Dokumentacja działalności]; zob. B. B i e n i a s, *Krąg Wiedzy Religijnej*, w: *Polska Katolicka Wspólnota*, s. 73; Wywiad z Barbarą Bienias, Londyn, 27 października 2007.

przedstawiciele grup i organizacji parafialnych, a także prelegenci z zagranicy. Tematyka spotkań była zróżnicowana i bardzo obszerna. Poruszano na nich zagadnienia nauki społecznej Kościoła, ekumenizmu, sytuacji społeczno-politycznej w kraju. Przedstawiano sprawozdania ze zjazdów katolickich, relacje z pielgrzymek i z pracy misyjnej. Wygłaszane były także prelekcje z dziedziny duchowości i historii Kościoła oraz nauk społecznych⁷⁶. Wykładom towarzyszyły recytacje, występy artystyczne, projekcje filmów i przeżroczki, a także wspólna modlitwa. W pierwszą niedzielę po uroczystości Zmartwychwstania Pańskiego Krąg Wiedzy Religijnej przygotowywał doroczne obchody święta Miłosierdzia Bożego, a kult miłosierdzia stał się jednym z częściej omawianych zagadnień na organizowanych spotkaniach. Z inicjatywy Kręgu przygotowany również został spektakl w reżyserii Barbary Bienias pt. „Spotkanie z Prymasem Tysiąclecia” (w stulecie urodzin kardynała Stefana Wyszyńskiego), zaprezentowany w parafii 10 czerwca 2001 roku i wystawiony w Teatrze Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego (POSK) w Londynie w dniu 20 października 2001 roku⁷⁷.

W pracę przy parafii od początku jej istnienia angażowali się członkowie organizacji społecznych działających na terenie Polskiego Ośrodka Katolickie-

⁷⁶ W latach 1989-1991 zakres tematów obejmował m.in.: „Przyszłość Emigracji” (Jerzy Wojciechowski), „Ojciec Józef Jarzębowski – Marianin, Patriotą i Wychowawca Młodzieży” (biskup Zbigniew Kraszewski, ks. Andrzej Janicki, ks. Jan Bukowicz), „Nowoczesne środki przekazu” (prof. Andrzej Ruszkowski), „Chrystus Król – Nauczyciel człowieka” (Aniela Stepan), „Szanse i zagrożenia reformy w Polsce” (ks. Stanisław Wielgus), „Nowe perspektywy dla Kościoła w Polsce” (Andrzej Potocki), „Ruchy Odnowy w Kościele” (ks. Mirosław Nowosielski), „Czy kobieta i mężczyzna są naprawdę równi? W oparciu o List Apostolski Jana Pawła II «O godności kobiety»” (ks. Józef Gula), „Taizé. Młodzież i Ekumenizm” (Antoni Pośpieszański), „O islamie, Chrystusie, Matce Bożej w Koranie oraz św. Franciszku pierwszym ekumeniście świata” (Irena Komarnicka), „Historia kultu miłosierdzia Bożego i s. Faustyna Kowalska” (ks. Jan Przybysz), „Młode pokolenie po ostatnich zmianach w Polsce” (biskup Adam Dyczkowski), „Centrum dialogu i modlitwy w Oświęcimiu” (ks. Jan Mola), „Módlcie się sercem” (ks. George Tüttö), „Chrześcijańskie zasady w życiu publicznym” (prof. Alicja Grześkowiak), „Geneza Powstania Warszawskiego w świetle nieznanych dokumentów” (Emilia Borecka), „Dr Wanda Błęńska. Matka trędowatych” (dr Wanda Błęńska), „Gwiazdy, planety i Trzej Mędrcy” (dr Włodzimierz Mier-Jędrzejowicz), „ks. Janusz St. Pasierb” (Maria Wilczek), *Krąg Wiedzy Religijnej w Parafii Ealing*; *Krąg Wiedzy Religijnej*, WPOK 1990, nr 2, s. 6-7; zob. BP 5 III 1995.

⁷⁷ T. U j a z d o w s k a, *Misterium o Prymasie*, „Tydzień Polski” 3 XI 2001, s. 15; D. M y t k o, *Człowiek niezwyklej miary. Rozmowa z panią Barbarą Bienias, kierowniczką Kręgu Wiedzy Religijnej na Ealingu i autorką scenariusza «Spotkanie z Prymasem Tysiąclecia»*, „Gazeta Niedzielną” 16 XII 2001, s. 5; zob. *Krąg Wiedzy Religijnej w Parafii Ealing*.

go: harcerze z Drużyny „Czarna Dwójka” i harcerki z Drużyny „Pilica” oraz członkowie Stowarzyszenia Polskich Kombatantów (SPK) Koło nr 4 Ealing.

W skład Szczepu Męskiego „Mokotów” na Ealingu, będącego częścią londyńskiego hufca „Warszawa”, wchodzi: Gromada Zuchów „Wszędobylscy”, 2. Warszawska Drużyna Harcerzy „Czarna Dwójka” im. Stefana Batorego i Drużyna Wędrowników. Drużyna na Ealingu jest najstarszą drużyną polskich harcerzy w Anglii. „Czarna Dwójka” wyłoniła się w 1947 roku ze zreorganizowanej przez Zbigniewa Sawickiego 2. Drużyny Harcerskiej „Dwójka”, którą utworzono w Szkocji w 1942 roku, po ewakuacji z Francji 1. Drużyny Harcerskiej im. gen. Józefa Sułkowskiego. Drużyna Harcerki „Pilica” im. Marii Wocalewskiej i Gromada Zuchów „Krasnoludki” wraz z Gromadą Skrzatów „Srebrne Syrenki” i Drużyną Wędrowniczek tworzą Szczep Żeński „Mazowiecki”, który jest częścią londyńskiego hufca „Bałtyk”. Grupa zuchów „Krasnoludki” powstała na Ealingu w roku 1959, rok później starsze harcerki utworzyły drużynę „Pilica”. Opiekę nad harcerkami objęła Celina Juhre⁷⁸.

Do roku 2008 cotygodniowe spotkania harcerzy i zuchów odbywały się kolejno w domu parafialnym, w polskiej szkole, w sali przy kościele św. Mateusza i w budynku Polskiego Ośrodka Katolickiego. Oprócz regularnej formacji harcerskiej prowadzonej na zbiórkach, obozach, wycieczkach i biwakach, członkowie „Czarnej Dwójki” i „Pilicy” brali czynny udział w życiu parafialnym. Do tradycyjnych zajęć harcerzy i harcerki należały: udział w liturgii większych uroczystości i obchodów narodowych, porządkowanie grobów przed Dniem Zadusznym, budowa szopki bożonarodzeniowej w kościele, kolędowanie, pomoc przy podawaniu posiłków w czasie parafialnych spotkań (zwłaszcza podczas Wigilii dla samotnych), wypiek i sprzedaż pierników kaziukowych, wyrób i sprzedaż baranków i palm wielkanocnych oraz pełnienie warty przy Grobie Pańskim w Wielki Piątek i w Wielką Sobotę⁷⁹. Zuchy brały udział w nabożeństwach dla dzieci, przygotowywały także inscenizacje Jasełek⁸⁰.

Na Ealingu działało także Stowarzyszenie Polskich Kombatantów (SPK). Impulsem do utworzenia lokalnego Koła nr 4 stał się fakt, iż w tej części

⁷⁸ S. S c i c i ń s k i, *Szczep Mokotów*, w: *Polska Katolicka Wspólnota*, s. 80; M. Z a j ą c z k o w s k a, *Szczep Mazowiecki*, w: tamże, s. 81; J u h r e, *Aqualate Family*, s. 156.

⁷⁹ E. T y b u l e w i c z, *Drużyna Harcerki „Pilica” im. Hm. Rzec. Marii Wocalewskiej*, w: *Informator Wspólnoty Polskiej*, s. 32; M. Z a j ą c z k o w s k a, *Gromada Skrzatów – „Srebrne Syrenki”, Gromada Zuchów – „Krasnoludki”, Drużyna Wędrowniczek*, w: tamże, s. 32-33.

⁸⁰ Zob. OPar 8 I 1967.

Londynu (jak uważali działacze Stowarzyszenia) nie istniała żadna inna organizacja społeczna o charakterze „niepodległościowym”, która dbałaby o zachowywanie tradycji narodowych, kulturalnych, społecznych i przekazywała je młodemu pokoleniu w taki sposób, „aby dawać świadectwo prawdzie”⁸¹. Według Statutu Stowarzyszenia Polskich Kombatantów, uchwalonym w 1947 roku na II Zjeździe Delegatów Kół SPK w Wielkiej Brytanii, podstawową jednostką organizacyjną SPK było koło grupujące członków z danego terenu⁸². Zakładano je w miejscach osiedlania się żołnierzy i ich rodzin po zamknięciu obozów demobilizacyjnych. Koło SPK Ealing powstało w dniu 18 października 1969 roku, z inicjatywy kilkunastu członków SPK w Londynie, którzy mieszkali w zachodniej części miasta: Franciszka Buczka, Józefa Chomiuka, Jerzego Głowackiego, Jana Kazimierskiego, Piotra Kuśnierza, Napoleona Liberysa, Aleksandra Muraszko, Józefa Narożańskiego, Stefana Michno i Mariana Skoczka⁸³. Pierwszym prezesem Koła został ppłk Franciszek Buczek, w 1974 roku funkcję tę przejął ppłk Marian Skoczek. Do struktury organizacyjnej Koła należał Zarząd, Komisja Rewizyjna, Sekcja opieki i Sekcja imprez. Obowiązki kapelana Koła nr 4 Ealing pełnili kolejno: ks. Józef Kołodziejczyk, ks. Paweł Jasiński, ks. Grzegorz Matus i ks. Tadeusz Wyszomierski⁸⁴.

Zadaniem Koła Stowarzyszenia Polskich Kombatantów miało być pielęgnowanie polskiej tradycji wojskowej, wzajemna pomoc koleżeńska, praca społeczno-niepodległościowa i służba ojczyźnie poprzez „działalność ideową”⁸⁵. Realizacji tych celów służyły: akcja odczytowa na terenie parafii, nawiązywanie kontaktów z polskimi organizacjami na Ealingu, wspieranie młodych talentów, działalność dobroczynna i organizowanie obchodów rocznic narodowych: 11 listopada, 15 sierpnia, 3 maja i in.⁸⁶ Koło SPK Ealing wspierało finansowo organizacje społeczne: Polską Szkołę Przedmiotów Ojczystych im. Tadeusza Kościuszki na Ealingu⁸⁷, Harcerstwo, Macierz Szkolną, Zrzeszenie Studentów Polskich, Związek Inwalidów Wojennych Polskich Sił Zbrojnych,

⁸¹ M. S k o c z e k, *Stowarzyszenie Polskich Kombatantów na Ealingu. Koło Nr 4*, w: *Polska Katolicka Wspólnota*, s. 104.

⁸² Tamże, s. 103.

⁸³ *Kronika XXV-lecie SPK Koło Nr 4 Ealing*, opr. M. Skoczek, Londyn 1994, s. 8.

⁸⁴ S k o c z e k, *Stowarzyszenie Polskich Kombatantów*, s. 103, 104.

⁸⁵ *Stowarzyszenie Polskich Kombatantów – Koło Ealing*, w: *Informator Wspólnoty Polskiej*, s. 23.

⁸⁶ Tamże, s. 23; *Kronika XXV-lecie*, s. 9.

⁸⁷ W lipcu 1973 roku Koło ufundowało tzw. Puchar Przechodni dla ucznia z klas gimnazjalnych za najlepszą znajomość historii polskiej. Puchar wręczał członek Zarządu Koła na zakończenie roku szkolnego, S k o c z e k, *Stowarzyszenie Polskich Kombatantów*, s. 104.

Instytut im. gen. Władysława Sikorskiego i Instytut im. Józefa Piłsudskiego, a także polskie kluby sportowe: „Silesia” i „Scorpion”. Pogłębieniu więzi koleżeńskich służyły coroczne „święcone” i „opłatki”, często z udziałem zespołów artystycznych i solistów, a także tradycyjne bale sylwestrowe organizowane w Ealing Town Hall⁸⁸. Jednym z ważnych elementów „pracy niepodległościowej” Koła SPK na Ealingu było organizowanie w parafii corocznych uroczystości patriotycznych, połączonych ze mszą św.⁸⁹

Parafia NMP Matki Kościoła na Ealingu jest obecnie jedną z największych pod względem liczebnym parafii polonijnych w Europie. W niedzielnych mszach św. uczestniczy ogółem około 4, 5 tys. osób, podczas gdy w parafii zarejestrowanych jest około 6,5 tysiąca wiernych⁹⁰. Na jej specyfikę wpływa także fakt, iż tworzący ją rodacy wywodzą się z kilku fal uchodźstwa polskiego: począwszy od emigracji z czasów II wojny światowej, a skończywszy na najnowszej i najliczebniejszej emigracji pounijnej. Wobec przemian politycznych, społecznych, religijnych i kulturowych w kraju i poza jego granicami pod koniec XX i na początku XXI wieku, zmianie uległy również charakter struktur parafialnych i rola, jaką odgrywał Kościół w życiu tych, którzy albo urodzili się na Wyspach i zawdzięczają polskie korzenie swoim rodzicom czy dziadkom albo przybyli do Anglii w ostatnich latach. Wydaje się też, że rola polskiej parafii jako ośrodka podtrzymującego polskość i wychowującego do postaw patriotycznych (spełniana od ponad stu lat) także znacznie osłabła, jeśli nie całkowicie zanikła. Co za tym idzie – zmienił się również styl i wymogi pracy duszpasterskiej. Ciekawym przyczynkiem do niniejszego artykułu stałaby się z pewnością analiza niektórych zagadnień duszpasterskich w parafii na Ealingu właśnie z perspektywy przeobrażeń ostatnich lat, np. analiza procentowego udziału w życiu parafii rodaków przybywających do Londynu czy ukazanie najpopularniejszych form zaangażowania w duszpasterstwie.

⁸⁸ *Stowarzyszenie Polskich Kombatantów – Koło Ealing*, s. 24.

⁸⁹ Podczas uroczystości prezentowano sztandar Koła, poświęcony 5 czerwca 1988 roku przez ks. Pawła Jasińskiego; S k o c z e k, *Stowarzyszenie Polskich Kombatantów*, s. 104; zob. K. J a n o t a - B z o w s k a, *Zakończenie „sezonu opłatkowego”*. SPK na Ealingu, „Dziennik Polski” 16 II 1995, s. 5.

⁹⁰ W 2010 roku w parafii na Ealingu sakrament chrztu udzielony został 290 dzieciom, do przyjęcia I Komunii przygotowywało się 124 dzieci, a sakrament bierzmowania otrzymało 115 osób. W kursie przedmałżeńskim (trzy razy w roku) uczestniczyło ogółem 270 par, do ślubu przygotowanych zostało 140 par, z których 20 zawarło sakrament w kościele na Ealingu, odprawiono 40 mszy pogrzebowych. Dla porównania – w 1983 roku w księgach parafialnych odnotowano 42 chrzty, 17 ślubów, 42 pogrzeby, a 26 dzieci przystąpiło do I Komunii św. APE, Statystyka 1983 [druk ulotny]; APE, Statystyka 2010 [druk ulotny].

THE BLESSED VIRGIN MARY THE MOTHER
OF THE CHURCH PARISH IN EALING, LONDON, IN 1950-2000
(PART II)

S u m m a r y

At the Polish Roman Catholic Community, during the fifty years of its existence, altogether more than forty parish groups (liturgical, prayer, charity, cultural, social, sports) and public (veterans', schooling, educational) organizations worked. The range of their activities and the kind of effect they had on the parish life was diverse and it depended on the character and vitality of the given group.

Among the groups with a prayer-formative character two had most members – both were numbered among the movements of the post-Council revival in the Church: Revival in the Holy Spirit (established in the 1970s) and the Light-Life Movement (1985). Groups especially involved in organizing liturgical celebrations and feasts, celebrating national anniversaries, jubilees, social meetings and charity action in the parish included: Sodality of Our Lady (1952), Common Aid Section (1980), "Millenium" Youth Club (1965), Circle of Religious Knowledge (1988), Polish Veterans Association – Circle nr 4 Ealing (1947) and Scouting (1947).

The Blessed Virgin Mary the Mother of the Church Parish is now the greatest European parish in the Polish community abroad as far as the number of the faithful is concerned. Its special character is undoubtedly influenced by the fact that Poles constituting it come from a few different waves of Polish emigration. It is worth noting that in the face of the changes that took place at the end of the 20th and the beginning of the 21st centuries the character of parish structures was changed, and so was the role of the Church in the life of Poles born in Great Britain or ones who have come there in recent years. Also the role of the Polish parish as the center sustaining the Polish national identity and promoting patriotic attitudes, as well as – which follows from this – the style and requirements of pastoral work have changed. Certainly analysis of some Ealing parish pastoral issues made just from the point of view of the transformations that occurred in recent years deserves a separate study.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Key words: Polish Roman Catholic Community in Ealing, London; parish groups' work.

Słowa kluczowe: Polski Ośrodek Katolicki na Ealingu w Londynie, działalność grup parafialnych.